

**İLKÖĞRETİM 6, 7 ve 8. SINIF ÖĞRENCİLERİ ARASINDA YAŞANAN AKRAN
ZORBALIĞININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(TOKAT ÖRNEĞİ)**

Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ¹

Ayşe ÜNALMIŞ²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Tokat ilinde ilköğretim 6, 7 ve 8.sınıf öğrencileri arasında yaşanan zorbalığa sebep olan faktörleri tespit etmektir. Öğrencilerin zorba veya kurban olma sıklığı, zorbalığın ne zaman, kimler tarafından yapıldığı, öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler yaptıkları ve hissettikleri, bunu kiminle paylaştıkları, onlarla kimlerin ilgilendiği, yaşadıkları zorbalık türleri, zorbalığa yönelik duyguları incelenerek mevcut durumu ortaya koymaktır. Araştırma 2009-2010 eğitim öğretim yılında Tokat il merkezinde faaliyet gösteren 28 ilköğretim okulunda 6, 7 ve 8.sınıflarda öğrenim gören 7395 öğrenci arasından rastgele seçilen 602 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Akran zorbalığını konu edinen bu çalışmada öğrencilerin zorbalık türleri içerisinde en fazla sözel ve fiziksel en az ise psikolojik zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Akran Zorbalığı, Zorbalık Statüsü, İlköğretimde Zorbalık

**INVESTIGATION OF PEER BULLYING AMONG 6TH, 7TH AND 8TH GRADE
PRIMARY STUDENTS IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES
(TOKAT EXAMPLE IN TURKEY)**

ABSTRACT

The aim of the research is to present the primary school students' frequency of being a bully or a victim, in Tokat province, the places where the students are exposed to bullying (as location), when and by whom the bullying act is carried out, what the students do when they are exposed to bullying, how they feel, who they inform about the incident, who takes care of them, the types of bullying, how the students feel about bullying, what they do when they witness a bullying act, if they agree with the common ideas about bullying or not. 602 students chosen randomly from 7395 students, studying at 6, 7 and 8 grades in 2009-2010 schooling year in 28 different primary schools connected with provincial directorate for national education in Tokat province city center has joined this survey. In this study, which was the subject of peer bullying, it was determined that the students were exposed to the most verbal and physical psychological bullying among the bullying types.

Key Words: Bullying, Bullying Status, Bullying in Primary Schools

¹ Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı. mehmet.karatas@gop.edu.tr

² Ayşe ÜNALMIŞ, Sosyal Bilgiler Öğretmeni.

* Bu çalışma, Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ danışmanlığında Ayşe ÜNALMIŞ tarafından yürütülen yüksek lisans tezinin genişletilerek yeniden düzenlenmiş halidir.

1.Giriş

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış olan şiddet olgusunun, birçok bireysel ve toplumsal faktörle birlikte karmaşık bir yapısı vardır. Bu nedenle şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak da kolay olmamaktadır. Çok farklı biçimlerde ortaya çıkabilen şiddet, günümüzde gerek bireysel ve gerekse toplumsal boyutta sık karşılaşılabilen bir olgudur. Baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma, başkaldırı, her toplumda derece derece fakat sürekli bir biçimde günlük yaşamda rastlanan şiddet türleridir (Kocacık, 2000:1). Çalışmamızın konusu olan akran zorbalığı ve bu bağlamda zorbalıkta dikkat edilmesi gereken husus zorbalığın genel olarak saldırganlıktan ayrılmasıdır. Saldırganlık, içine hem şiddeti hem de zorbaca eylemleri alan bir şemsiye kavram niteliğindedir. Saldırganlığın bir alt boyutu olarak belirtilen akran zorbalığı, kurban üzerinde zarar verme amaçlı, kışkırtma olmadan meydana gelen, vurma, tekme atma gibi doğrudan ortaya çıktığı durumlarda, şiddet olarak kabul edilir. Dalga geçme, alay etme, kızdırma, isim takma, kötü söz söyleme, arkadaş grubuna almama, etkinliklere seçmeme, dışlama, yalnızlığa terk etme, iftira atma, söylenti çıkarıp yayma gibi dolaylı olarak ortaya çıkan zorbalık türleri de bir çeşit saldırganlık olmasına karşın gerekli unsurları içermediğinden şiddet olarak kabul edilmemektedir (Rivers ve Smith, 1994; Dodge, 2003; Olweus, 2005; Pişkin, 2002; Akt: Hilooğlu, 2009:2).Karmaşık olan konunun daha net anlaşılması için akran zorbalığı ile ilgili tanımların ele alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Şiddet; bir kişiye güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmaktır (Uysal, 2003:9).Zorba; zorbalığa başvuran, zorbaca davranışı uygulayan, kendi gücünü daha zayıf kişileri incitmek ya da onları korkutmak için kullanan kişidir (TDK Türkçe Sözlük, 1998:2515). Zorbalık; bir ya da birden çok kişinin diğer bir kişiye bilinçli olarak zarar veren ve onda rahatsızlık uyandıran söz ve eylemleridir (Gökler, 2007:28).Akran zorbalığı: Bir veya birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri, kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür (Pişkin, 2002:533). Zorbalık statüsü; zorba, kurban, zorba kurban ya da nötr olma durumudur. Kurban: Zorba davranışlara maruz kalan öğrencidir. Zorba kurban; zaman zaman mağdur olan zaman zamanda zorba konumunda olan çocuklara “zorba kurban” denilmektedir (Olweus, 1995; Akt: Gökler, 2007: 55). Nötr; ne zorbalık yapan, ne de zorbalığa uğrayan normal akranlar ya da akran gruplarıdır. Okulda zorbalık: okul binaları içerisinde öğrenci ile öğrenci ve öğrenci ile öğretmenler veya okul yöneticileri/okul personeli arasında yaşanan tehdit ve fiziksel saldırıyı içermektedir (Kızmaz, 2006: 48). Görüldüğü gibi kavramlar birbirlerine çok yakın ve ilişkilidir. Zorbalığın çeşitli boyutlarda ortaya çıktığı bilinmektedir. Genellikle üç tür zorbalıktan bahsedilmektedir. Bunlar:

1. Psikolojik ve duygusal zorbalık (bir kişi hakkında bir dedikodu yayma, bir kişiyi konuşmalardan, faaliyetlerden, oyunlardan dışlama vb.)
2. Sözel zorbalık (isim takma, tehdit etme, gözdağı verme vb.)
3. Fiziksel zorbalık (itme, tekme atma, vurma vb.)

Bir eylemin zorbalık olarak tanımlanabilmesi için kasıtlı olarak zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olması, süreklilik özelliği taşıması, taraflar arasında eşit olmayan güç dengesinin olması gibi temel ölçütleri gerekmektedir(Pace, 2001; Akt: Gökler, 2009:519). Bu nedenle zorbalık davranışını sergileme riskini arttıran çeşitli çevresel ve kişisel etkenleri bilmek bu sorunların kavranmasında ve çözümünde etkili olacaktır. Bu etkenler; evde ve/veya okulda sosyal olarak aşırı içine kapanık olmak, yoğun bir izolasyon içinde olmak, şiddete maruz kalmak, başkaları tarafından çabucak kızdırılabilir olmak, aşırı alınganlık, kendine rahat verilmediği duygusunu sık yaşamaktır. Bununla birlikte okul başarısının düşük olması, öfke kontrolü yapamaması ve sık öfke patlamaları yaşaması, geçmişinde, şiddet içeren davranışlarının bulunması, bireysel farklılıklara toleransının olmaması, madde kullanmak, fevri davranışlar sergilemek, çok çabuk hayal kırıklığına uğramak ve bunu tolere edememek olarak sayılabilir (Ögel vd., 2004: 12).

Zorbalık üzerinde etkili olan önemli bir değişkende cinsiyettir. Örneğin; Türkiye’de ve dünyada çocuk suçlarının dağılımına bakıldığında erkek çocukların kızlardan daha fazla suç olaylarına karıştıkları görülmektedir. Bunun nedeni ailelerin çocuklarına karşı olan tutum ve davranışları

gösterilmektedir. Erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla fiziksel şiddete maruz kalmaları ve daha fazla ihmal edilmeleri onları şiddete yöneltmektedir. Ayrıca kız ve erkeklerin fizyolojik farklılıkları da onları farklı türde şiddete başvurmaya sevk etmektedir. Erkek çocuklar fizyolojik yönden kızlara göre daha kuvvetli olduğundan daha çok fiziksel şiddet içeren davranışlara yönelirken, kız çocuklar daha çok duygusal ve psikolojik yönde karşısındakine zarar verecek davranış şekillerini göstermektedirler (Erçetin, 2006:19). Sosyo-ekonomik düzey de suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olmaktadır. Ekonomik koşullar ailenin parçalanmasına ve ahlaki değerlerini yitirmesine neden olabilmektedir (Yavuzer, 1998:2010). Zorbalıkla yaş arasındaki ilişkiye bakıldığında araştırmalar zorbalığın daha çok ergenlikte görülen, genellikle akranların birbirlerine karşı gerçekleştirdiği, sıklığı yaşla birlikte artış gösteren bir davranış olduğunu ortaya koymaktadır. Zorbalar genellikle kurbanlarını yaşlıları arasından seçerler. Her iki grup da genellikle aynı yaşta ve aynı sınıfta olur. Bidwell (1997) zorbaların iyi tanıdıkları kişileri kendilerine kurban olarak seçtiklerini belirtmiştir. Diğer yandan Smith vd. (1999) kurbanların yaşları arttıkça, zorbalığa uğrama yüzdelerinin azaldığını öne sürmüştür (Akt: Kartal ve Bilgin, 2007:210). Görüldüğü gibi zorbalığın yaşla ve akranlıkla yakın ilişkisi bulunmaktadır.

Okulda yaşanan zorbalık, zorbalığa maruz kalanların kişilikleri üzerinde derin yaralar açmakta ve etkisini uzun süre devam ettirmektedir. Zorbalığa maruz kalma çocuğun gelişim dönemine göre farklı sonuçlar doğurmakta, çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Zorbalığa maruz kalma, öğrencilerin en temel haklarından olan, “güvenli ve huzurlu eğitim hakkı” ve “eşit muamele ve saygı hakkı”nın ihlal edilmesi anlamına gelmektedir (Bulut, 2008:25). Zorbalığa maruz kaldığı için okulda kendini güvende hissetmeyen öğrencilerin okuldan soğumaları; devamsızlık, okula gitmek istememe gibi sonuçlar doğuracaktır. Okulda zorbalığın uzun süreli etkileri olarak şunlar ortaya çıkmaktadır; okula ilginin azalması, depresyon, okuldan kaçma ya da okulu bırakma, disiplin problemleri, geri çekilme, kendine saygının azalması, kendini kişisel olarak suçlama, zorbalık yapma, intikam davranışları sergileme, kaçma, intihara teşebbüs ya da intihar etme olarak belirtilebilir (Ural, Özteke, 2007: 17). Bu nedenle okul zorbalığı, öğrencilerin akademik ve toplumsal açıdan gelişimlerini önemli ölçüde etkileyebilecek ciddi ve önemli bir sosyal sorundur. Okul zorbalığının, akademik başarı üzerindeki etkisi çok fazla ele alınmamış olmasına rağmen; okuldan kaçmanın, okulla ilgili etkinliklerden kaçınmanın, kendini okulun tümü ya da belli alanlarında güvende hissetmemenin öğrencilerin akademik gelişimlerini olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

Okulda yaşanan zorbalık okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen, saldırganlık ve suç benzeri davranışları içerir. Bu nedenle zorbalığın belirtilen etkilerinin ortaya çıkmasını engellemenin bir yolu güvenli okul ikliminin oluşturulmasıdır. Güvenli okul ikliminin oluşturulması için, eğitimcilerin zorbalık sorununu ciddiye alması gerekmektedir.

Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez merkezinde Akran Zorbalığını konu alan 2003-2018 yılları arasında 76 tane Yüksek Lisans, Doktora ve Tıpta Uzmanlık tezinin yapıldığı görülmektedir. Akran Zorbalığı konulu tezlerde genellikle ilköğretim çağındaki çocuklar konu edinilmiştir. Çok az sayıda ortaöğretim öğrencileri ile ilgili çalışma yapılmıştır. Yüksek Lisans, Doktora ve Tıpta Uzmanlık tezleri; Eğitim-Öğretim, Eğitim-Öğretim/Psikoloji (Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik), Psikoloji, Psikiyatri, Hemşirelik, Halk Sağlığı, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Adli Tıp, Aile Hekimliği, Sosyal Hizmetler gibi farklı çalışma alanları tarafından yürütülmüştür. Bu durum, ilköğretim öğrencileri arasında Akran Zorbalığının güncelliğini hala koruduğunu göstermektedir. Bu konudaki çalışmaların ülkemizde istenilen düzeyde olmadığı gerçeğinden hareket edilerek, bu çalışmada öncelikle okullarda gözlenen zorbalığın genel durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda elde edilecek bilgi ve bulguların, akran zorbalığının çözümlenmesine ve önlenmesine yönelik süreçlere kaynaklık edeceği öngörülmektedir.

Araştırmanın problemi, İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri arasında yaşanan zorbalığın farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma problemi doğrultusunda, aşağıdaki sorulara cevap aranmak için alt problemler oluşturulmuştur.

Zorbalık statüsü ve türü ile zorbalığa uğranılan yer, zorba ve kurban konumuyla ilgili duygular ve tepkilerle ilgili alt problemler aşağıdaki gibidir.

- 1.Öğrencilerin zorbalık statüsü nedir, öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalık statülerine dağılımı nasıldır?
- 2.Öğrencilerin uğradıkları zorbalık türü ve sıklığı nedir, öğrenciler kimler tarafından yapılan zorbalık davranışlarıyla karşılaşmaktadır, zorbalıkla karşılaşan öğrenciler nasıl tepki vermektedirler, zorbalık statüsüne göre okulda zorbalık yapıldığını gören öğrenci nasıl tepki vermektedir, zorbalık davranışıyla karşılaşan öğrenci bunu kiminle paylaşmaktadır?
- 3.Öğrenciler farklı zorbalık türlerine nerelerde uğramaktadırlar, öğrenciler okuldayken hangi zamanlarda zorbalığa uğramaktadırlar?
- 4.Zorbalık öğrenciler tarafından ne derece sorun olarak görülmektedir, okullarda yaşanan zorbalıktan öğrenciler ne derece rahatsızdırlar, okullar öğrenciler için ne derece güvenlidir, zorbalık yüzünden okula gelmekten korkmayla cinsiyet arasındaki ilişki nedir?
- 5.Cinsiyete göre öğrencilerin zorbalıkla ilgili bazı görüşleri paylaşım düzeyi nedir?
- 6.Öğrencilerin zorbalık statüleri ile zorbalıkla ilgili çeşitli duyguları ve bazı görüşlere katılımları arasındaki ilişki nedir? sorularına cevap aranacaktır.

2.Yöntem

Bu araştırma, ilişkisel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışmada var olan durum, var olduğu haliyle betimlenmeye çalışılmıştır.

2.1.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Tokat İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı merkezde faaliyet gösteren 28 ilköğretim okulunda 2009–2010 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören 7395 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini ise, evrenden seçilen Tokat il merkezinde bulunan 28 ilköğretim okulunda 2009–2010 eğitim-öğretim yılında 6, 7, 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden rastgele örnekleme yoluyla seçilen 602 öğrenciden oluşturulmuştur.

2.2.Veriler Toplama Aracı

Araştırmada, öğrencilerin zorba ve kurban olma durumlarını belirlemek için Pişkin (2002) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Anketi” kullanılmıştır. Bu anket öğrencileri zorba, kurban, zorba-kurban ve nötr olmak üzere dört gruba ayırmaktadır. Ankette bazı soruları tüm gruplar yanıtlarken, bazı soruları sadece zorbalılar ya da sadece kurbanlar vb. yanıtlamaktadır. Anket, 35 sorudan oluşmaktadır.

2.3.Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verilerinin elde edildiği anket formları toplanarak kontrol edildikten sonra öğrenci kişisel bilgileri ve veri toplama aracı olan “Akran Zorbalığı Anketi”nde yer alan nicel soruların puanları SPSS (15.0) programına kodlanarak soruların özelliğine göre frekans (*f*) ve yüzde (%) hesaplamaları ile Ki-Kare uygulaması yapılmıştır. Ki-Kare anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırma amacı doğrultusunda ele edilen veriler analiz edilerek yorumlanmıştır. Öğrencilerin zorbalığa taraf gruplara dağılımlarına, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklığına, farklı zorbalık türlerine uğranan yerlere ve zamana, kurban ve zorba-kurban öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler hissettiklerine, neler yaptıklarına yönelik sorularla ilgili bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Bunun yanı sıra, hangi öğrencilerin ve hangi yaş gruplarının zorbalığına uğradıklarına, zorbalığa uğradıklarını kimlere söylediklerine ve zorbalığa uğradıklarında kimlerin ilgilendiğine; zorba ve zorba kurban öğrencilerin yaptıkları zorbalık türleri ve sıklıkları, zorbalık yaptıktan sonra neler hissettiklerine ve zorbalara yönelik duygularına ilişkin sorularla ilgili bulgular da tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Zorbalık Statüleri

	<i>f</i>	%
Zorba	60	9,96
Kurban	151	25,08
Zorba-Kurban	201	33,38
Nötr	190	31,58
Toplam	602	100

Öğrencilerin zorbalık statülerine göre dağılımları incelendiğinde, öğrencilerin % 9,96'sının zorba, % 25,08'inin kurban, % 33,38'inin zorba-kurban ve % 31,58'sinin nötr olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Zorbalık Statüleri

Cinsiyet		Zorba	Kurban	Zorba Kurban	Nötr	Toplam
Erkek	<i>f</i>	31	75	126	70	302
	%	10,3	24,8	41,7	23,2	50,2
Kız	<i>f</i>	29	76	75	120	300
	%	9,7	25,3	25	40	49,8
Toplam	<i>f</i>	60	151	201	190	602
	%	10	25,10	33,4	31,6	100

$X^2=26,165$ $sd= 3p=0,00p<0,05$

Öğrencilerin cinsiyetleri ile zorbalık statüleri arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Zorbalara ilişkin dağılıma bakıldığında; erkeklerin % 10,3'ü, kızların % 9,7'si zorbadır. Kurbanlara ilişkin dağılımda ise; erkeklerin % 24,8, kızların % 25,3'ü kurbandır. Zorba kurbanlara ilişkin dağılımda; erkeklerin % 41,7'si, kızların % 25'i zorba kurbandır. Erkeklerin % 23,2'si, kızların % 40'ı nötrdür. Bu bulgulara göre kızların da neredeyse erkekler kadar zorba olma konumuna ulaştığı görülmektedir. Bu oran ilköğretimde yaşanan zorbalığın artık cinsiyet rollerinin ötesine geçecek kadar ciddi bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Uğradıkları Zorbalık Türleri ve Sıklıkları

Zorbalık türleri		Her gün	Haftada	En az bir kez	Ayda	En az bir kez	Bu dönem en az bir kez	Bu yıl en az bir kez	Toplam
a. Fiziksel	<i>f</i>	72	83	59	39	62	315		
	%	22,9	26,3	18,7	12,4	19,7	89,48		
b. Sözel	<i>f</i>	149	106	35	23	29	342		
	%	43,6	31,0	10,2	6,7	8,5	97,15		
c. Dışlama	<i>f</i>	24	32	42	37	125	260		
	%	9,2	12,3	16,2	14,2	48,1	73,86		
d. İftira, dedikodu vb.	<i>f</i>	42	38	51	47	96	275		
	%	15,3	13,8	18,5	17,1	34,9	78,12		

	<i>f</i>	15	25	30	42	130	242
e. Zorla para ve eşyalarının alınması	%	6,2	13,8	12,4	17,4	53,7	68,75

Öğrencilerin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklığı incelendiğinde, “tekme, tokat, vurma, çarpma” gibi fiziksel; “isim takma, alay etme, dalga geçme” gibi sözel; “dışlama, iftira, dedikodu” gibi psikolojik zorbalık türlerine maruz kaldığı ve bunun “haftada en az bir kez” tekrarlandığı görülmektedir.

Tablo 4. Zorbalık Yapan Akran Grupları

Zorbalık yapan akran grupları	<i>f</i>	%
Sınıf Arkadaşları	214	60,79
Daha büyük sınıfta okuyanlar	126	35,79
Aynı sınıf, farklı şubelerde okuyanlar	103	29,26

Araştırma grubunda zorbalığa maruz kalan öğrencilerin, hangi yaş gruplarının zorbalığına uğradıkları incelendiğinde, en fazla “sınıf arkadaşlarının”, en az ise “daha küçük sınıfta okuyanların” zorbalığına uğradıkları belirlenmiştir. Bu bulgular zorbalığın kurbanlarını genellikle akranları arasından seçmesinden kaynaklanmaktadır. En az daha küçük sınıfta okuyanların zorbalığına uğranması, özellikle fiziksel zorbalık söz konusu olduğunda, küçük sınıfta okuyanların güçsüz olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 5. Zorbalıkla Karşılaşan Öğrencilerin Tepkileri

Tepkiler	<i>f</i>	%
Bir yetişkinden yardım isteme	103	29,26
Durmalarını söyleme	109	30,96
Karşılık verme	129	36,64
Arkadaşlardan yardım isteme	66	18,75
Karşılık vermeme görmezden gelme	138	39,20
Ağlama	69	19,60

Öğrencilerin zorbalığa uğradıklarında neler yaptıkları incelendiğinde ise, en fazla “karşılık vermeme, görmezden gelme”, en az ise “kaçarak uzaklaşma” ve “arkadaştan yardım isteme” davranışı gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma grubunda zorbalığa maruz kalan öğrencilerin, hangi öğrencilerin zorbalığına uğradıkları incelendiğinde, en fazla “bir erkek öğrencinin”, en az ise “kız ve erkeklerden oluşan bir grup beraberce” zorbalığına uğradıkları saptanmıştır.

Tablo 6. Öğrencilerin Zorbalık Statüleri ile Okulda Zorbalık Yapıldığını Gördüklerinde Yaptıkları Davranış Arasındaki İlişki

Okulda bir öğrenciye zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptın?								
		Müdahale Ettim Ben de Karıştım	Durmalarını Söyledim	Diğer Öğrenciler Tarafından Karışmaya Zorlandım	Karışmadım Ancak Olanları Seyretmek Hoşuma Gitti	Karışmamaya Çalıştım	Bir Yetişkine Haber Vererek Durmalarını İstedim	Toplam
Zorba	<i>f</i>	12	15	4	11	11	7	60
	%	20	25	6,7	18,3	18,3	11,7	9,96
Kurban	<i>f</i>	18	52	2	1	35	43	151
	%	11,9	34,4	1,3	0,7	23,2	28,5	25,08
Zorba-Kurban	<i>f</i>	40	54	10	17	43	36	201
	%	20	27	5	8,5	21,5	18	33,58
Nötr	<i>f</i>	9	49	0	6	53	72	190
	%	4,8	25,9	0	3,2	28	38,1	31,58
Toplam	<i>f</i>	79	170	16	35	142	158	602
	%	13,2	28,30	2,70	5,8	23,7	26,3	100

$X^2=86,767$ $sd= 15$ $p=0,00$ $p<0,05$

Zorbalık statüleri ile “okulda zorbalık yapıldığını gördüğünde neler yaptıkları” arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Zorbalık yapıldığını gördüğünde zorbalıların % 25’i zorbalı durmalarını söylemiş, % 20’si sıkça müdahale etmiş, % 18,3’ü karışmamış ancak onları seyretmek hoşlarına gitmiştir. Kurbanların % 34,4’ü zorbalı durmalarını söylemiş, % 28,5’i bir yetişkine haber vererek durmalarını istemiş, % 23,2’si karışmamaya çalışmıştır. Zorba kurbanların ise % 27’si zorbalı durmalarını söylemiş, % 21,5’i karışmamaya çalışmış, % 20’si sıkça müdahale etmiştir. Nötr olanların % 38,1’i bir yetişkine haber vererek durmalarını istemiş, % 28’i karışmamaya çalışmış, % 25,9’u zorbalı durmalarını söylemiştir. “Sıkça müdahale etme, olaya karışma” türünden bir davranışın en fazla zorbalarda ve zorba kurbanlarda; “bir yetişkine haber vererek durdurmasını isteme” davranışının kurban ve nötr grupta, “karışmamaya çalışma” davranışının ise, zorba-kurban grubunda ve nötr grupta en yüksek olduğu belirlenmiştir. “Karışmama ancak seyretmenin hoşuna gitmesi” davranışının beklendiği gibi zorba grubunda en yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 7. Zorbalığa Uğrayan Öğrenciler Bu Durumu Kiminle Paylaşmaktadır

Kiminle paylaştı?	<i>f</i>	%
Sınıf rehber öğretmeni	124	35,22
Arkadaş	142	40,34

Anne-baba	96	27,27
Rehber öğretmen/psikolojik danışman	59	16,76
Başka bir öğretmen	56	15,9
Müdür yada müdür yardımcıları	77	21,87
Erkek ya da kız kardeş	32	9,09
Hiç kimse	100	28,4

Araştırma grubundaki öğrencilerin, zorbalığa uğradıklarını kimlere söyledikleri incelendiğinde, en fazla “arkadaşlarına”, en az ise “erkek ya da kız kardeşlerine” söyledikleri belirlenmiştir. Bir çalışmada da kız ve erkek gruplarında ilk sırada “arkadaşlara” söylendiği, ikinci sırayı öğretmenlerin aldığı bulgusuna ulaşılmıştır (Pişkin, 2003). Görüldüğü gibi öğrenciler zorbalığa uğradıklarında bunu en fazla arkadaşlarıyla paylaşmaktadırlar.

Tablo 8. Kurban ve Zorba-Kurban Öğrencilerin Zorbalığa Uğradıkları Yerler ve Zorbalık Türleri

		Sınıf	Koridor	Oyun alanı, bahçe	Spor salonu	Kantin	Lavabo tuvalet	Okul servisi	Başka bir yer
Fiziksel	<i>f</i>	136	68	84	8	20	16	4	57
	%	38,63	19,31	23,86	2,27	5,68	4,54	1,13	16,19
Sözel	<i>f</i>	190	73	95	17	20	32	7	77
	%	53,97	20,73	26,98	4,82	5,68	9,09	1,98	21,87
Gruptan dışlanma	<i>f</i>	51	11	56	8	3	2	5	67
	%	14,48	3,12	15,90	2,27	0,85	0,56	1,42	19,03
Zorla para istenmesi	<i>f</i>	58	13	24	5	10	5	7	60
	%	16,47	3,69	6,81	1,42	2,84	1,42	1,98	17,04
İftira atılması, dedikodu	<i>f</i>	99	25	15	9	11	11	8	37
	%	28,12	7,10	4,26	2,55	3,12	3,12	2,27	10,51

Öğrencilerin farklı zorbalık türlerine uğradıkları yerler / mekânlara ilişkin dağılıma göre fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, iftira, dedikodu türünden zorbalıklara en fazla sınıfta; gruptan dışlanma ve zorla para istenmesi türünden zorbalıklara en fazla başka bir yerde uğrandığı belirlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgular ilgili literatürle uyumludur. Yapılan bir çalışma fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, zorla para istenmesi ve iftira-dedikodu türünden zorbalıklara en fazla sınıfta rastlandığını ortaya koymuştur (Gökler, 2007: 172). Diğer bir çalışmada da fiziksel, sözel zorbalığa ve iftira ve dedikoduya en fazla sınıfta maruz kalındığı bulgusuna ulaşılmıştır (Bulut, 2008: 28).

Tablo 9. Öğrencilerin Okulda Zorbalığa Uğradıkları Zamanlar

Öğrencilerin okulda zorbalığa uğradıkları zamanlar	<i>F</i>	%
Ders başlamadan önce	81	23,01
Ders bittikten sonra	152	43,18
Ders sırasında	39	11,07
Teneffüste	276	78,40

Araştırma grubundaki öğrencilerin zorbalığa uğradıkları zamanlara ilişkin dağılıma bakıldığında öğrencilerin en fazla teneffüslerde (% 78,4), en az ders sırasında (% 11,07) zorbalığa uğradıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin en az ders esnasında zorbalığa uğramasının sebebi olarak öğretmenin denetimi gösterilebilir. En fazla teneffüslerde zorbalığa uğranması ise denetimsizlikle açıklanabilir.

Tablo 10. Okullarında Yaşanan Zorbalığı Öğrencilerin Sorun Olarak Görme Düzeyleri

Okulunuzda zorbalık ne derece büyük bir sorundur?	<i>f</i>	%
Çok	203	33,75
Orta Düzeyde	221	36,7
Çok Az	99	16,45
Hiç	17	2,8
Bilmiyorum	62	10,3

Öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalığı ne derece büyük bir sorun olarak gördüklerine ilişkin dağılıma bakıldığında öğrencilerin % 70,45'lik bir bölümünün “orta düzeyde” ya da “büyük bir sorun” olarak gördüğü belirlenmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Okullarında Yaşanan Zorbalıktan Rahatsızlık Düzeyi

Okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsızsın?	<i>f</i>	%
Çok	307	51,2
Orta düzeyde	132	21,9
Çok az	80	13,2
Hiç	60	9,96
Bilmiyorum	23	3,74

Araştırma grubundaki öğrencilerin okullarında yaşanan zorbalıklardan ne kadar rahatsızlık duydukları değerlendirildiğinde ise, yine öğrencilerin % 73,1'inin “orta” ve “çok” düzeyde rahatsızlık duydukları saptanmıştır.

Tablo 12. Okulda Yaşanan Zorbalıktan Rahatsızlık Düzeyiyle Cinsiyet Arasındaki İlişki

Okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsızsın?							
Cinsiyet		Çok	Orta düzeyde	Çok az	Hiç	Bilmiyorum	Toplam
Kız	<i>f</i>	169	67	22	26	14	298
	%	56,7	22,5	7,4	8,7	4,7	49,7
Erkek	<i>f</i>	138	65	58	33	8	304
	%	45,7	21,5	19,2	10,9	2,6	50,3
Toplam	<i>f</i>	307	132	80	59	24	602
	%	51,2	22	13,3	9,8	3,7	100

$X^2=21,802$ $sd= 4$ $p=0,000$ $p<0,05$

Cinsiyet ile öğrencilerin “okulda yaşanan zorbalıktan ne kadar rahatsız” oldukları arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Kızların % 56,7’si, erkeklerin % 45,7’si okulda yaşanan zorbalıktan “çok” rahatsız olduklarını söyledikleri belirlenmiştir.

Tablo 13. Öğrenciler Okullarında Kendilerini Ne Kadar Güvende Hissetmektedirler

Okulda kendini ne kadar güvende hissediyorsun?	<i>F</i>	%
Çok	205	34,2
Orta Düzeyde	203	33,8
Çok Az	99	16,5
Hiç	70	11,5
Bilmiyorum	25	4

Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin bulgulara göre öğrencilerin yarısından fazlası (%68) okulda kendini çok ve orta düzeyde güvende hissetmektedirler.

Tablo 14. Zorbalar Yüzünden Okula Gelmekten Korkma İle Cinsiyet Arasındaki İlişki

Zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korkuyorsun?							
Cinsiyet		Çok	Orta düzeyde	Çok az	Hiç	Bilmiyorum	Toplam
Kız	<i>f</i>	19	42	48	179	10	298
	%	6,4	14,1	16,1	60,1	3,4	49,7
Erkek	<i>f</i>	27	23	31	214	9	304
	%	8,9	7,6	10,3	70,9	2,3	50,3

	<i>f</i>	46	65	79	393	19	602
Toplam	%	7,7	10,8	13,2	65,5	2,8	100
X²=14,224 sd= 4 p=0,007 p<0,05							

Cinsiyet farklılığına göre “zorbalar yüzünden okula gelmekten ne kadar korktuklarına” dair görüşleri arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Kızların % 60,1’i, erkeklerin % 70,9’unun zorbalar yüzünden okula gelmekten “hiç” korkmadıklarını söyledikleri belirlenmiştir. Kızların yaklaşık % 21’inin “çok” ve “orta düzeyde”, erkeklerin yaklaşık %16’sının “çok” ve “orta düzeyde” okula gelmekten korkmaları bulgusu erkeklerin zorbalık olaylarından kızlara oranla daha az rahatsızlık duymaları bulgusuyla tutarlıdır.

Tablo 15. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Zorbalıkla İlgili Bazı Görüşleri Paylaşım Düzeyi

	Evet		Hayır		
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
Bazı Öğrenciler Zorbalığı	Kız	152	50,5	147	49,5
Hak Ederler	Erkek	190	63,1	113	36,9
Zorbalıktan Şikâyet Edenler Ana Kuzusudurlar	Kız	35	11,4	266	88,6
	Erkek	42	14	259	86
Zorbalık Büyüme Ve Gelişmenin Parçasıdır	Kız	55	18,4	244	81,6
	Erkek	75	24,6	228	75,4
Zorbalık Yapıldığında Bunu Yetişkinlere Anlatmak İspiyonculuktur	Kız	49	16,4	251	83,6
	Erkek	75	24,6	227	75,4
Bir Zorba İle Baş Etmenin En İyi Yolu Onunla Kavga Etmek Ve Ondan İntikam Almaktır	Kız	34	11,1	265	88,9
	Erkek	78	26	225	74

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşüne ilişkin yüzde ve frekans dağılımında bu görüşe kız öğrencilerin % 50,5’i, erkek öğrencilerin % 63,1’i katılmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalıktan şikâyet edenler ana kuzusudurlar” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe kız öğrencilerin % 11,4’ü, erkek öğrencilerin % 14’ü katılmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık büyüme ve gelişmenin parçasıdır” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe kız öğrencilerin % 18,4’ü, erkek öğrencilerin % 24,6’sı katılmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe kız öğrencilerin % 16,4’ü, erkek öğrencilerin % 24,6’ı katılmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır” görüşüne katılımlarına ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde bu görüşe kız öğrencilerin % 11,1’i, erkek öğrencilerin % 26’sı katılmıştır.

Tablo 16. Öğrencilerin Zorbalık Statüleri ile Zorbalıkla İlgili Çeşitli Duyguları ve Bazı Görüşlere Katılımları Arasındaki İlişki

Zorbalık Statüleri		Zorba	Kurban	Zorba Kurban	Nötr	Toplam	χ^2	sd	P	
Zorbaların güçlü olduğunu düşünme ve hoşlanma	Evet	<i>f</i>	7	7	24	8	46			
		%	11,7	4,7	11,9	3,7	7,6			
	Hayır	<i>f</i>	53	143	177	183	556			
		%	88,3	95,3	88,1	96,3	92,4			
Zorbalarla arkadaşlık yapmama	Evet	<i>f</i>	27	102	117	133	223	15,646	3	0,001
		%	45	67,5	58,2	70	7,6			
	Hayır	<i>f</i>	33	49	84	57	379			
		%	55	32,5	41,8	30	92,4			
Zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme	Evet	<i>f</i>	18	20	35	11	85	25,537	3	0,000
		%	30	13,2	17,5	5,8	14			
	Hayır	<i>f</i>	42	131	165	179	517			
		%	70	86,8	82,5	94,2	86			
Başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir	Evet	<i>f</i>	39	48	101	45	232	48,980	3	0,000
		%	65	31,8	50,1	23,8	38,7			
	Hayır	<i>f</i>	21	103	100	144	368			
		%	35	68,2	49,9	76,2	61,3			
Bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler	Evet	<i>f</i>	42	73	145	83	343	44,163	6	0,000
		%	70	48,3	72,2	43,4	56,8			
	Hayır	<i>f</i>	18	78	56	107	259			
		%	30	51,7	27,8	56,6	43,2			
Zorbaları sevmeme	Evet	<i>f</i>	30	103	127	140	400	12,914	3	0,000
		%	50	68,2	63,2	73,7	66,4			
	Hayır	<i>f</i>	30	48	74	50	202			
		%	50	31,8	36,8	26,3	33,6			
Zorbalıktan şikayet edenler ana kuzusudur	Evet	<i>f</i>	16	11	38	13	78	27,555	3	0,000
		%	26,7	7,3	18,5	6,3	12,7			
	Hayır	<i>f</i>	44	140	163	177	524			
		%	73,3	92,7	81,5	93,7	87,3			
Zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır	Evet	<i>f</i>	23	21	56	31	131	22,191	3	0,000
		%	36,7	13,2	28	16,4	21,5			
	Hayır	<i>f</i>	38	131	145	159	471			
		%	63,3	86,8	72	83,6	78,5			
Zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere	Evet	<i>f</i>	18	18	61	28	123	25,696	3	0,000
		%	30	11,9	30	14,3	20,5			
	Hayır	<i>f</i>	42	133	140	162	477			

anlatmak ispiyonculuktur		%	70	88,1	70	85,7	79,5			
Bir zorbayla baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır	Evet	<i>f</i>	14	22	51	27	114	10,232	3	0,017
		%	23,3	14,6	24,6	13,8	18,5			
	Hayır	<i>f</i>	46	129	150	163	488			
		%	76,7	85,4	75,4	86,2	81,5			

$p < 0,05$

Öğrencilerin zorbalık statüleri ile “zorbalığın güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma” arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Zorbalığın güçlü olduğunu düşünme ve onlardan hoşlanma görüşüne katılım oranlarına baktığımızda; zorbalığın % 11,7’sinin, kurbanların % 4,7’sinin, zorba-kurbanların % 11,9’unun, nötr öğrencilerin ise % 3,7’sinin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Zorbalığın ve zorba kurbanların yaklaşık % 12’sinin zorbalığın güçlü olduğunu düşünüp onlardan hoşlandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Kendileri de zorbalık yapan bu grupların zorbalığın güçlü olduğunu düşünmesi beklenir. Kurban ve nötr grupta ise bu oran çok küçüktür.

Zorba, kurban, zorba-kurban ve nötr gruplarda olmakla, “zorbalarla arkadaşlık yapmama” arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Zorbalarla arkadaşlık yapmama görüşüne katılım oranlarına baktığımızda; zorbalığın % 45’inin, kurbanların % 67,5’inin, zorba-kurbanların % 58,2’sinin, nötr öğrencilerin ise % 70’inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Kurbanların % 67,5’i, nötr grupta olanların % 70’i zorbalarla arkadaşlık yapmadıkları görüşünü belirtirken zorbalarda bu oran % 45’e düşmektedir. Kurbanların zorbalıktan asıl etkilenen grup olması nedeniyle zorbalarla arkadaşlık yapmaması beklenen durumdur.

Zorbalık statüleri ile “zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme” arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Zorbalık hakkında hiçbir şey hissetmeme görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbalığın % 30’unun, kurbanların % 13,2’sinin, zorba-kurbanların % 17,5’inin, nötr öğrencilerin ise % 5,8’inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Zorbalığın %30’unun zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmemesi zorba davranışlarına uygundur.

Zorbalık statüleri ile “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir” görüşü arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbalığın % 65’inin, kurbanların % 31,8’inin, zorba-kurbanların % 50,1’sinin, nötr öğrencilerin ise % 23,8’inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Bu görüşe en fazla zorbalığın katılması zorbalık davranışlarını haklı göstermeye yönelik olabilir.

Zorbalık statüleri ile “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” görüşü arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbalığın % 70’inin, kurbanların % 48,3’ünün, zorba-kurbanların % 72,2’sinin, nötr öğrencilerin ise % 43,4’ünün bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Bu görüşe en fazla zorbalığın katılması zorbalığı haklı göstermeye yönelik nedenlerden dolayı olabilir.

Zorbalık statüleri ile “zorbaları sevmeme” duygusu arasındaki ilişkiye baktığımızda anlamlı fark olduğu görülmektedir. Zorbaları sevmeme görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbalığın % 50’sinin, kurbanların % 68,2’sinin, zorba-kurbanların % 63,2’sinin, nötr öğrencilerin ise % 73,7’sinin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Zorbalarla arkadaşlık yapmama bulgularına benzer şekilde zorbaları sevmeme bulgularında da kurbanların ve nötr grupta olanların çok büyük kısmının zorbaları sevmeye ulaşmıştır.

Zorbalık statüleri ile “zorbalıktan şikâyet edenler ana kuzusudurlar” görüşü arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Zorbalıktan şikâyet edenler ana kuzusudurlar görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbalığın % 26,7’sinin, kurbanların % 7,3’ünün, zorba-kurbanların % 18,5’inin, nötr öğrencilerin ise % 6,3’ünün bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Bu görüşe en fazla zorbalığın katılması zorbalığı haklı göstermeye yönelik olabilir.

Zorbalık statüleri ile “zorbalık büyüme ve gelişmenin bir parçasıdır” görüşü arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Zorbalıktan şikâyet edenler ana kuzusudurlar görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 36,7’sinin, kurbanların % 13,2’sinin, zorba-kurbanların % 28’inin, nötr öğrencilerin ise % 16,4’ünün bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir. Bu görüşe en fazla zorbaların katılması zorbaca davranışlarını haklı göstermeye yönelik olabilir.

Zorbalık statüleri ile “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşü arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. “Zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 30’unun, kurbanların % 11,9’unun, zorba-kurbanların % 30’unun, nötr öğrencilerin ise % 14,3’ünün bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir.

Zorbalık statüleri ile “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır” görüşü arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır görüşüne katılım oranlarına bakıldığında; zorbaların % 23,3’ünün, kurbanların % 14,6’sının, zorba-kurbanların % 24,6’sının, nötr öğrencilerin ise % 13,80’inin bu görüşe katıldıkları belirlenmiştir.

4.Sonuç ve Öneriler

Çalışmada elde edilen verilere göre öğrencilerin % 9,96’sının zorba, % 25,08’inin kurban,% 33,38’inin zorba-kurban ve % 31,58’sinin nötr olduğu görülmektedir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalık statülerine ilişkin dağılımda ise erkeklerin % 10,3’ü, kızların % 9,7’si zorbadır; kurbanlara ilişkin dağılımda erkeklerin % 24,8’i, kızların % 25,3’ü kurbandır; zorba kurbanlara ilişkin dağılımda erkeklerin % 41,7’si, kızların % 25’i zorba kurbandır; erkeklerin % 23,2’si ve kızların % 40’ı da nötrdür.

Öğrencilerin zorbalık türleri içerisinde en fazla sözel ve fiziksel en az ise psikolojik zorbalığa haftada en az bir kez maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Öğrenciler en fazla sınıf arkadaşlarının zorbalığına uğramışlardır. Zorbalık yapıldığı görüldüğünde zorbaların statülerine göre müdahale etme, karışmama, yetişkinlere haber verme gibi farklı tepkilerde buldukları belirlenmiştir. Zorbalıkla karşılaşan öğrencilerin bu durumu en fazla arkadaşlarıyla paylaştıkları görülmüştür.

Öğrencilerin zorbaca davranışlarla en fazla karşılaştığı mekân sınıftır. Okulda buldukları zaman içerisinde ise öğrenciler en fazla teneffüslerde ve en az ders sırasında zorbalığa uğramışlardır.

Yaşanılan zorbalığı öğrencilerin % 70,45’lik bir bölümünün “orta düzeyde” ya da “büyük bir sorun” olarak gördüğü belirlenmiştir. Öğrencilerin % 73,1’inin “orta” ve “çok” düzeyde okullarında yaşanan zorbalıklardan rahatsızlık duydukları saptanmıştır. Öğrencilerin kendilerini okulda ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin soruya verdikleri cevaba göre öğrencilerin yarısından fazlası okulda kendini çok ve orta düzeyde güvende hissetmektedirler. Kızların % 60,1’i, erkeklerin % 70,9’u zorbalar yüzünden okula gelmekten “hiç” korkmadıklarını söylerken; kızların yaklaşık % 21’inin “çok” ve “orta düzeyde”; erkeklerin yaklaşık%17’sinin “çok” ve “orta düzeyde” okula gelmekten korktukları görülmüştür.

Cinsiyete göre öğrencilerin zorbalıkla ilgili bazı görüşleri paylaşım düzeyine bakıldığında; “Başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir”, “Bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler”, “Zorbalıktan şikâyet edenler ana kuzusudurlar”, “Zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” “Bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve ondan intikam almaktır” görüşlerine kız öğrencilerin katılımları erkeklerden daha azdır.

Öğrencilerin zorbalık statüleri ile zorbalıkla ilgili çeşitli duyguları ve bazı görüşlere katılımları arasındaki ilişkiye bakıldığında; zorbaların ve zorba kurbanların yaklaşık % 12’sinin zorbaların güçlü olduğunu düşünüp onlardan hoşlandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Kendileri de zorbalık yapan bu grupların zorbaların güçlü olduğunu düşünmesi beklenebilir. Kurban ve nötr grupta ise bu oran çok küçüktür. Zorba, kurban, zorba-kurban ve nötr gruplarda; “zorbalarla arkadaşlık yapmama”, “zorbalara ilişkin hiçbir şey hissetmeme”, “başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir” görüşüne katılma, “bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler” tarzında düşünme, “zorbaları sevmeme” duygusu taşıma, “zorbalıktan şikâyet edenler ana kuzusudurlar” görüşünü paylaşma, “zorbalık büyüme ve

gelişmenin bir parçasıdır” görüşüne sahip olma, “zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur” tarzında düşünme ile “bir zorba ile baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır” tarzındaki düşüncelerle zorbalık statüsü arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırmada İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri arasında yaşanan zorbalığa neden olan değişkenler çeşitli boyutlarıyla incelenerek okullarda gözlenen zorbalığın genel durumu ortaya konulmuştur. Bu araştırma sonuçlarına dayalı olarak şunlar önerilebilir:

- Araştırma sonuçları, öğrencilerde şiddet içerikli davranışların azımsanmayacak düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu yüzden zorbalığın kısa ve uzun dönem etkileriyle zorbalığa neden olan olası risk faktörlerinin belirlenerek akran zorbalığının önlemesine yönelik çalışmaların planlanması önerilebilir.

- Zorbalık ile ilgili önleyici çalışmalarda sadece fiziksel zorbalık ile değil aynı zamanda sözel ve psikolojik zorbalık üzerinde durulması ve ergenlerin bilinçlendirilmesi için bu konuyla ilgili eğitim kurumlarının sıklıkla çeşitli etkinliklerde bulunması önerilebilir.

- Araştırma sonuçları incelendiğinde, okulda zorbalığın en fazla sınıf içinde meydana geldiği görülmektedir. Bu durumun nedenlerini ortaya koymaya yönelik araştırmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Bulut, S. (2008). Okullarda görülen öğrenciden öğrenciye yönelik şiddet olaylarının bazı değişkenler açısından arşiv araştırması yöntemiyle incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 23-38.

Erçetin Ş. (2006). Eğitim ve Şiddet. Ankara: Hegem Yayıncılık.

Gökler R. (2007). İlköğretim öğrencilerinde akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Gökler R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 512-537.

Hilooğlu, S.(2009). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbaca davranışlarını yordamada beceri ve yaşam doyumunun rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Kartal H. ve Bilgin A. (2007). İlköğretim öğrencilerine yönelik bir zorbalık karşıtı program uygulaması: okulda zorbalıktan arındırma programı. *Eğitimde Kuram Ve Uygulama Dergisi*, 3(2), 207- 227.

Kızmaz, Z. (2006). Okuldaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.

Kocacık, F. (2000). Şiddet olgusu üzerine. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-7.

Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C. (2006, Mart). Okullarda suç ve şiddeti önleme. Şiddet ve okul: *Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*. İstanbul.

Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 531-562

Pişkin, M. (2003). Okullarımızda yaygın bir sorun: Okul zorbalığı. 7. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde Sunulmuş Bildiri*. İnönü Üniversitesi, Malatya.

Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ural, B. ve Özteke, N. (2007). *Okulda zorbalık*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Uysal, M., (2003). Eğitimde demokratikleşme. *Eğitim Yönetimi ve Üniversitelerde Demokratik Yapılanma Sempozyumu*.

Üstün, A., Yılmaz, M. ve Kırbaş, Ş. (2006).Ortaöğretimde Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler Ve Çözüm Önerileri: Amasya İli Örneği. *A. Ü. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 37-53.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.